

16. januar 2020

Avatangiisinut Pinngortitamullu Pisortaqarfik

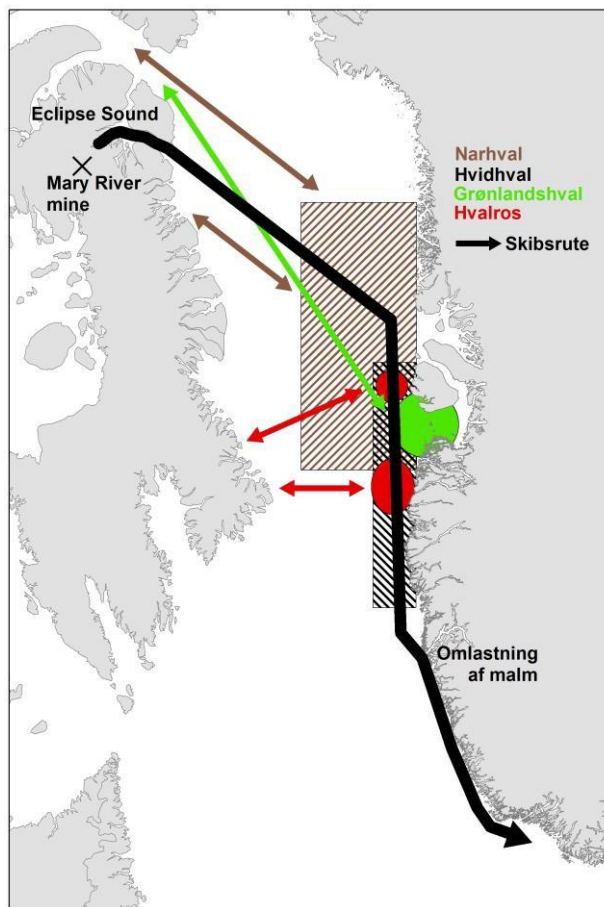
Oqaaseqaat: Mary River-imi suliniutip avatangiisinut kingunerisinnaasai

Canadap avannaani Baffinip qeqertaata avannaatungaani pīiaafferujussuassamik suliniuteqarluni ineriartortitsisoqaleruttorpoq. Saviminissamik pīiaaffik pineqartoq, *Mary River Project*-imik taaneqartoq suliffeqarfimmit *Baffinland*-imit ingerlanneqarpoq, saviminissamillu 18 million tonsinik oqimaassusilimmik pīiaasoqarnissaanik akuersigallartoqarsimavoq. Saviminissap akuarneqarnissaanut Baffin-nip Kangerliumarngatigoorullugu Europamukaanneqartartussaavoq, assartuisoqalissappalli Canadami Kalaallillu Nunaata kitaani annertuumik avatangiisinut sunniuteqartussaavoq, Kalaallillu Nunaanni uumasooqassutsimut sunniuteqarnissaa naatsorsuutigineqarpoq, ingammik piniagassat assut eqqugaassangatinneqaramik. (Takussutissiaq. 1).

Saviminissamik angallassineq ukiup annertunerpaartaani pisassaaq

Aallaqqaammut pilersaarutaasimagaluarpoq saviminissaq, qimutsuitsutigut 150km-imik isorartutigisukkoorlugu, Baffinip qeqertaata kitaa-tungaaticut Hudson-ip Kangerliumarngakkoorullugulu Hudson Strædikkoorunneqartassasoq. Pilersaarummut tassunga akuersissut tunniunneqareersorlu, suliffeqarfiup pilersaarutini allanngortippai, Baffinillu qeqertaata kangiatungaaticut Baffin-nip Kangerliumarngakkoorlutik saviminissamik angallasserusulersimapput. Aallaqqaammut aasakkuinnaq immap sikoqannginnerani angallassinissaq pineqarsimagaluarpoq, qanittumili suliffeqarfiup *Baffinlandip* angallassisarnissartik qaammatinut qulinut, junimiit martsimut, sapaatip akunnikkaartumik ilaatigullu ullut tamakkiallugit angallassisalerusunnertik sivitsorlugu qinnuteqaqqipput. Tamanna isumaqarpoq ukiup annertunerpaartaavani Baffin-nip Kangerliumarngani angallassineq ukiumi avataata sikua aqqusaarlugu ingerlanneqartassasoq, qularnanngilarlu Baffin-nip Kangerliumarngata kangia-tungaani ukiuunerani sikukinnerusartumi angallassisooqalissasoq. Sumiiffik taannarpiaq, Kalaallit Nunaata kitaani uumasooqarnikkut pingaaruteqarnerpaajuvoq; tamaanimi immami miluumasut assigiinngitsorpassuit ukiisarput nerisaqarfissuaralugulu.

Uuliakoorsinnaaneq, arfernik apuisooqarsinnaaneq aqquataanilu ajutoortoqassagaluarpat navianartut eqqaassanngikkaanni, pīiaaffimmiit pīiaaffimmut angalasalernissaq Kalaallit Nunaata avatangiisaanut annertuumik marlunnik ajornartorsiortitsilersinnaavoq. Siulleq tassaavoq Milne Inlet, Eclipse Soundimiittoq saviminissamik umiarsualiviusoq usilersuiffik, nunarsuarmi qilalukkat qernertat, nipinut malussarittorujussuit 10%-iinit tamanna uumaffigineqarpoq. Ajornartorsiortitsilersinnaasullu aappaa tassaavoq Kalaallit Nunaata kitaani ukiup sikuanik sequtserineq umiarsuillu ingerlaarnerat pilissappata puisinut arfernullu ukiisartunut eqquinissaa.

Takutitassiaq 1. Baffin-nip Kangerliumarnga aqusaarlugu umiarsuit saviminissamik usisut angallaffissaat qernertumik titarniligaavoq. Immami miluumasut assigiinngitsut sisamat ukiiffigisartagaat pingaarnerit, ingerlaartarfigisartagaallu qarసుusanik nalunaarsoqqaapput. Qilalukkat qaqortat saviminissamik angallassiffiunngitsumi ingerlaartaraluarlutik, ukiuunerani Kalaallit Nunaata kitaani angalaarfiusussami ukiisarput.

Qernertanik qilalugaqassuseq Kitaanut attuumassuteqarpoq

Nunarsuaq tamakkerlugu qilalukkat qernertat 100.000-it missaaniissorineqarpata taava taakkua 15%-ii saviminissamik usilersuiffissami (Eclipse Soundimi sanileriaartunik kangerlulimmi) aasarsiortarput. Taakkua qilalukkat qernertat Kalaallit Nunaaniittut amerlassusaasa marloriaatigivaat. Taamaammat qilalukkat qernertat Eclipse Soundimiittut piniartunut Pond Inletimiittunut ukiumut arfernik 130-nik pisassinneqartartunut pingaaruteqarluinnarput, ilanngullugulu arferit taakkua ukiaanerani Baffinip Qeqertaata kangiaata sineriaaniittunit, ukiukkullu Qeqertarsuup Tunuaniittunit piniagarineqartarput.

Qilalukkat qernertat aalajangersimasunik ingerlaartarfeqartarput, ilaatigut sassinnginniassagamik piffissarlu eqqorlugu neriffissarsiorfissaminnut apuunniassagamik. Ingerlaartarfiaat ajoquserneqassappat qilalukkanut ulorianarsinnaasumut, sikoqqasumut, nerisassarsiorlutik ingerlaartariaqalersinnaapput.

Ukiuunerani immami kitaata sikuani katinngasuni nikisinneqarsinnaasunilli, 1000 aamma 2000 meter tikillugu ititigisoq aqqarfigisarpaat, ukiuuneranilu uumassutissamik pingaarnersaat nerisarisarpaat. Tamanna nipaalluinnartutuv ilisimaneqarpoq, qilalukkammik qernertat itisuumi aalisagartorniaraangamik nipaatumik avatangiiseqarnissartik pisariaqartilluinnartarpaat.

Qilalukkat qernertat nipinut malussarissuunerat

Piniartup kialluunniit nalunngilaa qilalukkat qernertat nipiliornernut motorillu nipaannut malussarittuusut. Taamaammat piniartut nunamiit naseqqaarlutik aatsaat piniariartarput, nipiliunnginniassagamillu qaannamik qilalugarniakajunnerusarput. Qilalukkat qernertat aasaanerani najortagaanni umiarsuit ullut tamakkiallugit angalasarnerat takunikuunngisaannarparput, Eclipse Soundimiillu aasaanerani angallattoqalersinnaanera siumut oqaatigiuminaatsunik 'aaqqinneqarsinnaanngitsunillu' kingunerluuteqartussamik misiliinertut isikkoqarpoq. Qilalukkat qernertat issittumi avinngarusimasumi umiarsuarnik angallaffiunngitsumi inoqarfiorpiannngitsumilu nalinginnaasumik uumasuupput.

Piffissap sivikitsup iluani umiarsuaqarnerup nipiliortitsineranik qanngorpallatsitsisaatinullu, sajuppillatsitsilluni misissuinerani atornerqartartut atorlugit qilalukkat qernertat qisuariaataat Pinngortitaleriffimmiit annertuumik misissuiffigineqarnikuupput. Misissuinerullu inernerini arferit nipiliortunit sunnerneqartarnerat paatsugassaannngitsumik takutinneqarpoq. Misissuinerani paasineqarpoq qilalukkat qernertat nipinik anitsisarnerik¹ misarpallatsitsisaqattaarnertik² agguaqatigiisillugu 50%-imik annikillisittarsimavaat, umiarsuaq 13km-imik ungasitsigisumiikkaangat. Maluginiarneqassaaq umiarsuup qanngorpallatsitsisaataa geologiimut tunngatillugu misissuinerani atornerqartartumit sakkukinneerarsuummat. Qanngorpallatsitsisaat suli mikineq atorlugu, umiarsuaq 5km-imik ungasitsigitillugu tassani qilalukkat nipinik annitsisarnerat 50%-imik annikillisimavoq. Sajuppillatsitsisoqanngikkaluarluni umiarsuarsuup ingerlaarnerata nipeqarnera aamma arferit sunniuteqarsimavoq, qaninnerusumilu ingerlaarnerit sunniutaat annikinnerusimapput. Arferit nipinik annitsisarnerat nerisassarsiornerannut attuumassuteqarpoq, nipimilli ataavartumik akornusersuisoqaannalissappat, assersuutigalugu Baffinip qeqertaani saviminissamik tigooraanermi umiarsualivissaq piviusunngussappat, nerisassarsiornerat univissasoq ilimanaateqarlunnarpoq. Qilalukkat qernertat nipinik akornusersuisoqartuarnissaanik sungiussinnaanerat takussutissartaqanngilaq, aamma Saint Lawrencep kuuani qilalukkanut qaqortanut tunngatillugu tamanna ilisimaneqareerpoq.

Arferit Canadameersut Kalaallit Nunaannut pingaaruteqarput

Qilalukkat qernertat ukiuni tusindilippassuarni inoqarfiorpiannngitsuni uumasuusimapput. Arfernullu allanut naleqqiullutik avatangiisitigut allannngortoqassagalarpat tulluarsaruminaatsitsisuullutik. Taamaammat siumoortumik oqaaseqarfigissagaanni Milne Inlet aasaanerani qilalukkanit qernertanit orninneqartarunnaarsinnaavoq. Ornissaassappassuk Qeqertarsuup Tunuani qilalugarniartarnermut qanoq sunniuteqassanersoq oqaatigiuminaappoq, pisassiissutilli ikilineqartariaqarnerannik kinguneqaratarsinnaavoq.

Satelitsikkut nassitsisaatit atorlugit paasineqarpoq qilalukkat qernertat Eclipse Soundimeersut 15-20%-ii Qeqertarsuup Tunuani ukiisartut. Tassanilu pisarineqartartut affapajaavi Eclipse Soundimeersuupput. Eclipse Soundimi aasarsiorartut ikileriassappata Qeqertarsuulluunniit Tunuanut angalasarnerat sikumik sequtserisunit ajoquserneqassappat Qeqertarsuup Tunuani qilalukkat qernertat amerlassusaannut sunniuteqarsinnaassaaq, taamaasilluni tamaani qilalugarniartarnermut aamma sunnerneqassalluni. Qeqertarsuup Tunuani qilalukkanik pisassiissutit qanittumi qaffanneqaqqammerput, tassunga pissutaaqataavoq Eclipse Soundimiit qilalukkanik qernertanik

¹ Nipilinik atuinerat malillugu nerisaqassusaat naatsorsorneqarsinnaavoq, akulikitsuararsuarmik misarpallatsitsillutik nipiliortaramik.

² Arferit misarpallatsitsinermikkut akisuatitsillutik (ekkoloddi) nerisassarsiorartarput sumiissusersiorarlutillu.

tamanna pilersorneqarmat.

Qilalukkat qaqortat saviminissamik angallassivissaq Canadap avannaaniittoq aasakkut orninneq ajorpaat. Canadap avannaani ilorpasinnerusumi aasarsiortarput, avanna-tungaatioorlutillu Kalaallit Nunaata kitaani ikkannernut, qilalukkat qaqortat 10.000-iullutik ukiiffigisartakkaminnut angalasarput. Novembarimiit apriliip tungaanut, saviminissamik angallassinermi sapaatip akunneranut arlaleriarluni aqputigineqartartussami, Kalaallit Nunaata kitaaniittarput. Qilalukkat qaqortat qernertatuulli nipinut malussaritsigipput, qularnanngitsumillu saviminissamik angallassisut sikumik sequtserinerat ukiuunerani nerisassarsiornerminni akornutigissavaat. Kingunerisinnaavaalu qilalukkat qaqortat iluatsiffiuallaanngitsuni nerisassarsiortalertariaqalernissaat, nerisakillinertillu piaqqaminnik milutsitsiunnaassutigisinnaavaat.

Angallassinermi sikuiaaneq arferit angalasarfiinik allannguisinnaavoq

Arfiviit Kalaallit Nunaata kitaani ukiut 100-t peqanngereerlutik ukiuni 20-ni kingullerni kiisami uteqqilersimapput, maannakkullu Qeqertarsuup Tunuani Store Hellefiske Bankemilu (Qeqertarsuup kujataata kitaaniittumi) 1500-nik amerlassuseqalersimallutik. Canadap Kalaallillu Nunaata akornanni aqputissat arlaqartut aqputigisarpaat, saviminissamillu angallassisut Canadamiit avalattarfissaat, (Eclipse Sound) upernaakkut siku ammarsiillugu utaqqiffigisarpaat. Saviminissamik angallassisut, sivikinnerusup iluani, sikut qooqqinilerlugit arfernit aqputigineqarsinnaanngorlugit ammartitsinnaanerit qanoq kinguneqarsinnaanersoq ilisimaneqanngilaq. Saviminissamilli angallassisut sikumi qooqqiniliai ingerlaannaq qereqqittarput matoqqillutik, sikullu nalinginnaasumik ammartarfiisigut, arferit aqputinnaavisigut, ammarneqartuaannarneq ajorlutik. Arferit saviminissamik angallassisut qooqqiniliaanni tammartajaalissappata tamanna misilittagaqarfingilarput, arferillu quppani sikkussaanerit avaqqussinnaasassaneraat nalorninarpoq.

Aarrit puisillu siunissaat nalorninartoqartoq

Ukiuunerani aarrit 1000-1500-nik amerlatigisut Kalaallit Nunaata kitaani uillunik nerisassarsiorlutik ikkannersaniittarput. Nuliarsarnerit piaqqiornerillu aamma ikkannersaqarfinni pisarput, aarillu uumaffigisaminni nerisassarsiornerat umiarsuaqqaattaarneranit akornusersorneqalissagunik, arnavissat piaqqaminniit avissaartitaasinnaapput, piaqqat toqputigisinnaasaannik. Kalaallit Nunaata kitaani 1900-kkut ingerlaneranni piniarnerit akornusersuinerillu pissutaallutik aarrit sineriammi tulattarfitik, qimarartarsimagaat ilisimavarput. Maannakkulli tulattarfii, avataata sikui katinngasut upernarnerani uninngaarfigisartagaat matumani pineqarmata, akornusersuutaasunut qanoq qisuariassanersut naluarput.

Ussuittaaq Kalaallit Nunaata kitaani ikkannersani amerlapput, natserillu Baffin-nip Kangerliumarnga tamakkerlugu nassaassaallutik. Sikumik sequtserinerit natserit piaqqiorfiinik aserortersinnaapput, ussui natserillu piaraannit avissaartitsissutaasinnaallutik.

Inerniliineq

Milne Inletimiit umiarsuaqartarnerata avatangiisinut akornusersuutaasinnaaneri Baffin-nip Kangerliumarngatigullu saviminissamik angallassinermi, arfeqarnikkut aaveqarnikkullu annaasaqartitsisinnaapput, Canadami Kalaallit Nunaannilu piniagassanik ikilisitsisinnaagamik. Ataatsimut isigalugu *Mary River-imi* suliniut saviminissamik angallassinernut tunngasoq issittup immartaani miluumasunut navianaatit annertunerpaat ilaattut isigineqartariaqassaaq – ingammik pisimasut kingumut qiviassagaanni uumasut avatangiisaasa nalinginnaasumut uterteqqinnissaat killilerujussuusarmata.

Inussiarnersumik Inuulluaqqusilluta

Mads Peter Heide Jørgensen & Fernando Ugarte